

І. В. Кулько,
аспірант Класичного приватного університету
(м. Запоріжжя)

УДК 338.32

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти вдосконалення використання основних засобів машинобудівних підприємств. Розкрито поняття “фізичний, моральний знос”. Проаналізовано стан ефективного використання основних засобів машинобудівних підприємств країни. Запропоновано шляхи вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: підприємство, активи підприємства, виробництво, основні засоби, знос, моральний знос, фізичний знос.

Спрацювання основних засобів машинобудівних підприємств є закономірним та прогнозованим процесом. Спрацювання основних фондів — зношеність у процесі участі у виробництві.

Знос основних виробничих фондів машинобудівних підприємств буває фізичним та моральним.

Якщо перший (фізичний знос) залежить від інтенсивності участі у виробництві основними засобами, то другий (моральний) — від інтенсивності науково-технічного прогресу.

На думку С. Галузи, фізичний знос може бути двох видів: продуктивний та непродуктивний.

Продуктивний фізичний знос — втрата вартості в процесі експлуатації, непродуктивний знос характерний для основних засобів, що знаходяться на консервації внаслідок природних процесів старіння [1, с. 87].

Є. А. Решетняк виділяє два види морального зносу:

— знецінення основних засобів з причини виготовлення більш дешевих аналогів;

— знецінення основних засобів з причини технічно досконаліших та продуктивніших аналогів [2, с. 12].

Оптимальне співвідношення оновлення фізично спрацьованої частини основних виробничих фондів машинобудівних підприємств з морально спрацьованою і є запорукою зменшення рівня зносу основних засобів машинобудівних підприємств.

Мета статті полягає у розкритті економічної сутності зносу основних засобів машинобудівних підприємств, а завдання — у пошуку шляхів зменшення / попередження передчасного зносу основних засобів.

Активи підприємства — серцевина його діяльності, яка поділяється на оборотну та необоротну частини. Основні виробничі фонди підприємства, в свою чергу, як частина необоротних активів підприємства, мають переваги та недоліки.

До переваг необоротних активів можна віднести такі:

— менший ризик інфляційного знецінення та ймовірне підвищення ринкових цін на нерухомість швидшими темпами, ніж темпи інфляції;

— менший ризик втрати в процесі господарської діяльності;

— здатність приносити стабільний дохід за несприятливої господарської кон'юнктури у формі орендних платежів;

— можливість інтенсифікованого використання в періоди зростання ринкової кон'юнктури.

© Кулько І. В., 2013

Відповідно до недоліків необоротних активів віднесено такі:

- можливість морального зносу за швидкої змінюваності технологій;
- низька маневреність, неможливість швидко змінювати структуру вкладених коштів.

Більш повне та раціональне використання основних фондів та попередження передчасного зносу сприяє покращанню всіх техніко-економічних показників підприємства: зростанню продуктивності праці, підвищенню фондівіддачі, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, економії капітальних вкладень.

На думку І. А. Бланка, важливим фактором підвищення використання основних засобів є перебудова в системі народного господарства [3, с. 325].

Під впливом часу, природних факторів та в процесі безпосереднього використання основні засоби поступово зношуються. Вони втрачають свої первинні фізичні якості, знижуються їх техніко-експлуатаційні можливості в результаті зменшується реальна балансова вартість основних засобів.

Необхідність оновлення основних виробничих фондів машинобудівних підприємств за ринкових відносин визначається передусім конкуренцією товаровиробників. Так як ринку досконалої конкуренції у чистому вигляді не існує, державний вплив на діяльність машинобудівних підприємств є вагомим.

Саме конкуренція спонукає до прискореного виробництва технологічно досконалішої продукції машинобудівними підприємствами. У галузі машинобудування модернізовані основні виробничі фонди — це основна запорука отримання високих прибутків. Модернізація основних виробничих фондів машинобудівних підприємств неможлива без формування спеціального фонду грошових фондів — амортизаційного фонду. Амортизаційний фонд на підприємстві формується унаслідок зношуваності основних виробничих фондів.

Фізичний знос основних виробничих фондів машинобудівних підприємств України залежить від:

- технологічного процесу виробництва;
- якості технічного обслуговування основних засобів;
- якості праці, кваліфікації працівників, які обслуговують процес виробництва, їх безпосереднього ставлення до основних засобів у процесі виробництва.

Зважаючи на це, розрізняють повний і частковий знос основних засобів.

Повний знос передбачає повне зношування, як фізичне, так і моральне, основних виробничих фондів у процесі виробництва. Повний знос характеризується відсутністю можливості оновлення основних виробничих фондів, тим самим він передбачає списання і заміну основних засобів. Заміна основних засобів машинобудівних підприємств можлива у вигляді придбання нового об'єкта основних засобів або його будівництва.

Частковий знос означає можливість відновлення фізичних та моральних властивостей основних виробничих фондів за рахунок модернізації, переоснащення, оновлення.

Моральний знос — це зношення основних виробничих фондів на стадії розвитку технологічного прогресу. Тобто з'являється більш дешевий, енергозберігаючий, економічніший аналог.

Моральний знос є неминучим, тому що у машинобудівному виробництві, яке характерне великими енергетичними витратами, завжди є місце для пошуку економічнішого, практичнішого обладнання. Моральний знос основних засобів машинобудівної галузі відбувається швидше за їх фізичний знос. Ринкова ситуація спонукає виробників оновлювати виробничі фонди задля виготовлення нових моделей, отримання нових замовлень.

Моральний знос зменшує вартість основних виробничих фондів машинобудівних підприємств через скорочення суспільно необхідних витрат на їх відтворення. Сума нарахованого зносу характеризує стан основних виробничих

фондів. Вирахуванням з первісної вартості основних виробничих фондів суми зносу визначають залишкову вартість основних виробничих фондів [2, с. 12].

З огляду на значне відставання України у галузі новітніх розробок, важливим є створення або виділення в окремий виробничий фонд фонду інтелектуального оновлення.

Також необхідно врахувати, що не підлягають амортизації і здійснюються за рахунок відповідних джерел фінансування витрати на:

- утримання житлових будинків, їх будівництво;
- утримання та прокладання автомобільних доріг;
- підтримання та придбання бібліотечних та архівних фондів [4, с. 87].

Розглядаючи саме визначення амортизації як “поступове відшкодування витрат власника на придбання та введення в експлуатацію” [3, с. 215], виникає питання про доцільність розширення визначення із включенням до нього положення про систематичне оновлення, тобто заздалегідь збільшити відсоток відрахувань на амортизацію.

Також необхідним є врахування рівнів номінальної та реальної інфляції у період експлуатації основних виробничих фондів машинобудівних підприємств. Їх врівноваження та збільшення пропорційно їхньому зростанню амортизаційного фонду машинобудівного підприємства дасть можливість оптимізувати як виробництво, так і амортизацію.

Чому це є актуальним для машинобудівних підприємств України? Тому що, на відміну від розвинутих європейських країн, в Україні майже відсутнє державне фінансування новітніх розробок у промисловості.

Чому є необхідним державне втручання у промисловість? Тому що у період світової кризи українська промисловість, а особливо машинобудівна галузь, зазнали реальних фінансових втрат. Державне регулювання за такої ситуації повинно бути спрямоване на позиціонування на світовому ринку та підтримку вітчизняного виробника.

Попередження передчасного зносу може досягатись за рахунок впровадження нормативно-правової, грошової, податкової, інноваційної політики держави. Податкові пільги для машинобудівної галузі допомогли б виробникам переспрямувати ці кошти на розширення та оновлення виробництва. Жорсткий контроль з боку держави за дотриманням підприємствами законодавства стосовно нормативних строків використання основних виробничих фондів призвів би до реальної необхідності оновлення парку устаткування підприємствами, а отже, і запобігання передчасного морального та фізичного зносу.

Машинобудівні підприємства України попереджують знос основних засобів за рахунок власних коштів на впровадження новітніх виробничих технологій. Поліпшення морального зносу тягне за собою покращення технічного стану основних засобів підприємства, тим самим зменшуючи їх фізичний знос.

Оптимальне використання виробничих потужностей також спонукає до недопущення надмірного/передчасного зносу основних виробничих фондів підприємства.

Машинобудівна галузь в Україні була і є запорукою ефективного розвитку промисловості. Задля економічного та ефективного функціонування галузі необхідним є оптимальне використання виробничих потужностей підприємств.

Внутрішня структура і зміст категорій “основні фонди” та “основний капітал” розкриваються за допомогою комплексного триєдиного підходу, що базується на таких змістових характеристиках засобів праці, як натурально-речова форма, спосіб обороту вартості, соціально-економічна форма. Запропонований підхід створює теоретичну основу для поглибленого розуміння сутності цих категорій і визначення шляхів ефективного використання основних фондів у перехідній економіці [5].

Необхідним є перегляд політики нарахування амортизації. Так, не враховуючи ступінь морального зносу, виробники машинобудівної галузі України спричиняють

зниження якості та конкурентоспроможності продукції, тим самим підриваючи рейтинг машинобудівної галузі у світі. Технологічно та енергетично залежна машинобудівна галузь потребує не тільки спрямування коштів на ремонт основних виробничих фондів, але й на оновлення та їх модернізацію.

Необхідним є довантажування виробничих потужностей великих підприємств машинобудівної галузі з рівня 15–20 % хоча б до рівня 50–60 %, що могло б забезпечити їх рентабельну роботу, тим самим забезпечивши прибутковість виробництва на рівні, необхідному задля забезпечення повного відтворення основних виробничих фондів.

З огляду на близькість технологій, заснованих на єдиних принципах оброблення, Україні потрібно значно підняти технічний рівень діючого устаткування та обладнання, щоб гідно конкурувати на європейському ринку з іншими країнами-членами Євросоюзу. Це можливо за рахунок вдосконалення нормативної бази, щодо відтворювальних процесів, насамперед, у машинобудівній промисловості, зменшення рівня (або попередження передчасного) морального та фізичного зносу основних виробничих фондів.

У наш час, у зв'язку з низькими зовнішніми інвестиційними потоками, в Україні виникає необхідність державної підтримки як нормативної, так і економічної складової виробництва, насамперед провідних підприємств машинобудівної галузі.

Список використаних джерел

1. Галуза, С. Оцінка використання активів у аналізі ефективності підприємства [Текст] / С. Галуза, В. Артемов // Економіка України. — 2005. — № 6. — С. 86–89.
2. Решетняк, Е. А. Моральный износ и сроки использования оборудования [Текст] / Е. А. Решетняк // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. — 2008. — № 2. — С. 12–14.
3. Бланк, И. А. Управление активами и капиталом предприятия [Текст] / И. А. Бланк. — К. : Эльга, Ника-Центр, 2003. — 446 с.
4. Александров, Д. Историчні аспекти правового регулювання управління активами [Текст] / Д. Александров // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 4. — С. 86–90.
5. Горобинська, М. В. Підвищення ефективності використання основних фондів підприємств в умовах трансформації економіки [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 “Економіка підприємства й організація виробництва” / М. В. Горобинська ; Харківський державний економічний університет. — Х., 2002. — 20 с.

Надійшла до редакції 21.03.2013

Кулько И. В. Оптимизация использования основных средств машиностроительных предприятий Украины

Рассмотрены теоретические и практические аспекты усовершенствования использования основных средств машиностроительных предприятий. Раскрыто понятия “физический, моральный износ”. Проанализировано состояние эффективного использования основных средств машиностроительных предприятий страны. Предложены пути решения этой проблемы.

Ключевые слова: предприятие, активы предприятия, производство, основные средства, износ, моральный износ, физический износ.

Kulko, I. V. Optimization of Using of Fixed Assets of Machine-Building Enterprise in Ukraine

The theoretical and practical aspects of improvement of wear of fixed assets of machine-building enterprises are investigated. The concept of “physical, moral deterioration” is disclosed. The state of the efficient use of plant and equipment of machine-building enterprises is analyzed. The ways of solving this problem is proposed.

Keywords: the company, the assets of the company, production, fixed assets, depreciation, moral deterioration, physical deterioration.